

Recensieartikel door

A. H. H U U S S E N J R

van

A. Th. van Deursen, ed., *Resolutiën der Staten-Generaal. Nieuwe reeks 1610-1670*, I, 1610-1612, n, 1613-1616 (Rijks Geschiedkundige Publicatiën Grote Serie CXXXV, CLI; 's-Gravenhage: Martinus Nijhoff, 1971, 1984, xi + 882 blz., x + 828 blz., f72,50 (I), f257,50 (II), ISBN 90 247 8085 3 (II)); J. Smit, ed., *Idem*, III, 1617-1618 (*Idem*, CLII; *Idem*, 1975, xix + 662 blz., f133,60 , ISBN 90 247 1792 2); J. Smit met medewerking van J. Roelevink, ed., *Idem*, IV, 1619-1620 (*Idem*, CLXXVI; *Idem*, 1981, xxi + 774 blz., f219,40 , ISBN 90 247 9067 0); J. Roelevink, ed., *Idem*, V, 1621-1622 (*Idem*, CLXXXVII; *Idem*, 1983, xx + 841 blz., f257,50, ISBN 90 247 8023 3).

'Deze onderneming is, in haar oorsprong, niet baanbrekend', schreef N. Japikse in de inleiding tot het eerste deel van zijn uitgave van de eerste reeks der *Resolutiën* dat in 1915 van de pers kwam. Inderdaad waren, sinds de initiatieven tot bevordering van de vaderlandsche geschiedschrijving in de jaren twintig van de vorige eeuw, in 1828 en 1831 twee delen met resoluties der Staten-Generaal verschenen. Verder dan 1577 kwam men toen niet, ook al was inmiddels wegens de omvang van de onderneming besloten tot regestvorm. Geen wonder dat driekwart eeuw later de in 1902 ingestelde Commissie van advies voor 's Rijks Geschiedkundige Publicatiën in haar bekende *Overzicht van de door bronnenpublicatie aan te vullen leemten der Nederlandsche geschiedkennis* (1904; tweede druk 1950) aan het begin van rubriek IV, de Republiek, als desideratum opgaf: '1 het beter bekend maken van de geschiedenis der landprovinciën en der Generaliteitslanden, en van de verhouding dier geschiedenis tot die van het geheel' en daar direct op liet volgen: '2 het toelichten van de resolutiën der Staten-Generaal en van Holland uit particuliere aantekeningen der afgevaardigden, uit de correspondentie der afgevaardigden met hunne gecommiteerden, en uit de resolutiën dier committenten' (21).

Japikse heeft een enorme hoeveelheid werk verzet, en laten verzetten. Zijn resoluties verschenen bijna met de regelmaat van de klok, zoals uit onderstaand publicatieschema blijkt. Mw. H. H. P. Rijperman nam de fakkel over. De door haar bewerkte delen kwamen gemiddeld eens per decennium van de pers.

Uitgave Resolutiën der Staten-Generaal, eerste serie 1576-1609

deel- nummer	RGP reeks- nummer	jaar van verschijnen	bewerkte jaren	bewerker
1	26	1915	1576-77	N. Japikse
2	33	1917	1578-79	N. Japikse

3	41	1918	1580-82	N. Japikse
4	43	1919	1583-84	N. Japikse
5	47	1921	1585-87	N. Japikse
6	51	1922	1588-89	N. Japikse
7	55	1923	1590-92	N. Japikse
8	57	1925	1593-95	N. Japikse
9	62	1926	1596-97	N. Japikse
10	71	1930	1598-99	N. Japikse
11	85	1941	1600-01	N. Japikse
12	92	1950	1602-03	H. H. P. Rijperman
13	101	1957	1604-06	H. H. P. Rijperman
14	131	1970	1607-09	H. H. P. Rijperman

Bij de bewerking van de resoluties had Japikse rekening te houden met nogal soepele 'regels' (zie I, xviii en volgende): 'Het is niet noodig, alle resolutiën te drukken, te excerpereen of zelfs te vermelden. Eene lijst van bij de bewerking niet gebruikte resolutiën (in regest of als index) wordt in de uitgave niet opgenomen'. Aangezien het doel van de uitgave was: de besluiten der Staten-Generaal in verkorte vorm — met hooguit de voornaamste passages in extenso — bekend te maken, had men het niet raadzaam gevonden te omschrijven wat nu precies weggelaten dan wel opgenomen moest worden. 'De praktijk leert den bewerker'. Japikse voegde aan het geselecteerde materiaal toe: een lijst der gedeputeerden en een overzicht van de benoemingen door de Staten-Generaal van personen in de colleges van de centrale regering, beide per jaar. De resoluties werden overeenkomstig de 'regels' systematisch gerangschikt in twaalf rubrieken: oorlog, buitenlandse betrekkingen, geldmiddelen, middelen van aanval en verweer, geschillen in de Unie, afhankelijke landen, handel en nijverheid, munt, kerkelijke zaken, huizen van Oranje en Nassau, personalia, en een aantrekkelijke verlegenheidsrubriek: varia. Aan elk deel werd toegevoegd een chronologische lijst der resoluties, waaruit men in één oogopslag kon zien welke resoluties niet — de meeste! — en welke wel waren opgenomen. Telkens vindt men een index van eigennamen en een index van zaken. De laatste was, blijkbaar wegens de systematische plaatsing der resoluties, zeer beknopt — in het eerste deel maar vijf bladzijden. De resoluties werden genummerd. Japikse nam echter veel besluiten onder één nummer, of helemaal zonder nummer op. Kwantificering is dus slechts mogelijk op grond van de chronologische lijsten.

Al in 1971 verscheen het hier aan te kondigen eerste deel van de nieuwe serie der resoluties, welke zal moeten lopen tot 1671, het jaar waarin de gedrukte resoluties een aanvang nemen. Sindsdien zijn de delen in verheugend tempo, gemiddeld één per drie jaar gepubliceerd. Als we van die norm uitgaan, en van twee jaar per deel, zal het deel 1669-1670 omstreeks 2050 het licht zien. Ondergetekende zal dan wel niet meer de recensie kunnen verzorgen. Als we uitgaan van vier jaar per deel, zoals met de laatst verschenen band het geval was, zou de serie bij gelijk blijvend tempo omstreeks 2020 voltooid kunnen zijn. Een respectabele onderneming, waarvan het nut voor de vaderlandse — of in, naar het schijnt, meer eigentijdse termen Nederlandse — geschiedbeoefening niet in twijfel behoeft te worden getrokken.

Voordat ik op dat 'nut' kom te spreken, signaleer ik enkele markante verschillen in uitgavebeleid. Daarmee bedoel ik natuurlijk niet de sinds 1981 (IV) op de

keerzijde van het titelblad opgenomen mededeling 'Deze publicatie is mogelijk gemaakt door de minister van Onderwijs en Wetenschappen, die echter voor de inhoud geen verantwoordelijkheid draagt'. Het zijn de 'regels' die enige verandering hebben ondergaan. 'Alle resolutiën zijn in de uitgave opgenomen of vermeld' heet het nu. De systematische plaatsing der resoluties is vervangen door een chronologische. Wel worden nog in de marge de cijfers der oude rubrieksindeling vermeld. De vroegere chronologische lijsten zijn komen te vervallen; er is een gecombineerde index van eigennamen en zaken. Met ingang van het derde deel (1617) zijn de regels opnieuw enigszins gewijzigd. (Het in 1984 pas verschenen tweede deel volgt nog de oudere regels.) Toegevoegd worden sindsdien een nuttig overzicht van de personele samenstelling der Generaliteitscolleges en een lijst der geraadpleegde archivalia. Het overstappen op een nummering per deel in plaats van de gebruikelijke per jaar zal wel ten doel hebben gehad het maken van de indices — die naar mijn indruk veel beter zijn dan in de oude reeks — te vergemakkelijken. In elk deel vindt men per maand een tabellarisch overzicht van de aanwezigheid der leden bij de zittingen. De gebruiker wordt kennelijk geacht de rangorde der gewesten uit het hoofd te kennen.

Rest nog er nadrukkelijk op te wijzen dat het hier niet om een bronnenuitgave in eigenlijke zin gaat — een editie merendeels bestaand uit de weergave van originele teksten —, maar om regesten. De 'regels' schrijven voor: 'De resoluties worden in samenvatting weergegeven. De samenvatting dient, bij de grootst mogelijke beknoptheid, het wezenlijke van iedere resolutie te behouden. Zij vermeldt alle in de tekst van de resolutiën-registers voorkomende eigennamen'. Men zal deze beslissing op praktische gronden kunnen billijken, als men de kwantiteit van het bewerkte materiaal beziet. De editor van het laatst verschenen deel II wijst er op, dat de door hem behandelde vier jaren (1613-1616) als volgt zijn opgenomen: 3963 resoluties samengevat in de tekst, 3799 vermeld in de noten.

Een bespiegeling over het nut van een uitgave der resoluties van de Staten-Generaal moet zich dus noodzakelijkerwijs baseren op de thans gevolgde editie-techniek. Als we aanvaarden dat tekstuitgaven in de trant van Colenbranders *Gedenkstukken* of van de *Bescheiden betreffende de buitenlandse politiek*, om redenen van omvang en relatief belang der in aanmerking komende stukken zich wel moeten beperken tot selecties, dan kan men — mede gezien de omvangrijke series resoluties der Staten-Generaal 1 — slechts tevreden zijn met het huidige, in principe volledige, overzicht der resoluties in regestvorm. Tegenover het niet geringe nadeel, dat het regest vaak dwingt het originele archiefstuk te gaan raadplegen, staan enkele opmerkelijke voordelen. Behalve de volledigheid is daar de thans gebruikelijke manier van annoteren, die zeer veel extra informatie geeft: zowel literatuurverwijzingen als referenties aan andere archiefbronnen. Het spreekt wel vanzelf dat dit werk niet door een grote groep gedaan kan worden, maar slechts door enkele historici die zeer goed in de betreffende materie thuis zijn. De huidige uitgevers zijn daar in hoge mate competent toe.

Dat de hier aangekondigde delen der resoluties een onmisbare basis vormen voor de politieke geschiedschrijving van ons land in de periode van het 'Bestand' tijdens de oorlog met Spanje, zal ik hier niet nader trachten te adstrueren. Dat is elders door anderen naar aanleiding van de verschijning der afzonderlijke delen al voortreffelijk gedaan. De resoluties van de Staten-Generaal vormen een onuitputtelijke bron van historisch relevante informatie, niet alleen voor de binnenlandse politieke verhoudingen, problemen en geschillen, en voor de diplomatieke geschiedenis. Maar

ook voor de contacten met nieuw 'ontdekte gebieden'. We zien Japan verschijnen (I, 195); Perzië (1,417); Lapland (II, 278 en V, nr. 624). We vinden uiterst interessante gegevens omtrent ontdekkingsreizen en -reizigers, octrooien voor het uitgeven van boeken en prenten, bevolkingsgroepen als joden; perscensuur (libellen); Barbarijse zeerovers; benoemingen; kaarten; uitvindingen. Het spreekt wel vanzelf dat het annoteren van een zo gevarieerd en veel omvattend corpus van teksten hier en daar tot onvolledigheid moet leiden. Zo staat de uitvoerige toelichting bij het verzoek om pardon wegens manslag begaan door Charles de Brinon bij gelegenheid van een duel (I, 10-11) in contrast tot het ontbreken van toelichting bij het regeest 'Johan van den Broecke ontvangt 40 gld. voor zijn boekje over de zeevaart'. Behalve de gebruikelijke verwijzing naar de eerdere druk van deze resolutie door J. J. Dodt van Flensburg, *Archief voor kerkelijke en wereldlijke geschiedenissen, in zonderheid van Utrecht*, V (7 dln.; Utrecht, 1838-1848) 17, had hier toch wel de titel van dat boek vermeld mogen worden (17). Verschillende begrippen, zoals octrooi, kloosterlingen, controle van declaraties, ontvangers (I, 17, 58, 102, 103) vindt men in de index niet. Wat in het eerste deel onder 'libellen' is gebracht — bijvoorbeeld het Cort Vertooch, I, 90, maar ook 100, 111, 112 — staat in de index van het tweede deel in plaats van 'boeken'. De Willem Jansz. kaartmaker en Willem Jans, boekdrukker te Amsterdam zijn misschien dezelfde beroemde stichter van het huis Blaeu (II). Interessanter dan deze details is het natuurlijk voor de lezer in deel III en deel IV de arrestatie van Oldenbamevelt cum suis (nr. 3304) en hun proces te volgen.

Het is te wensen dat deze uiterst belangrijke uitgave met kracht en voortvarendheid voortgezet zal worden. Wat mij betreft, mag de betreffende minister best de verantwoordelijkheid voor deze uitgave — ten koste van gemeenschapsgelden — op zich nemen. Daar zal hij zich vast geen politieke buil aan vallen.

1 Over de ingewikkelde series minuut- en netresoluties (ook secrete) zie het heldere artikel van Th. Thomassen, 'De resoluties van de Staten-Generaal tabellarisch geïnventariseerd', *Nederlands Archievenblad*, LXXXIX (1985) 78-89.

Recensieartikel door

J.C.H. BLOM

van

J. Woltring, ed., *Documenten betreffende de buitenlandse politiek van Nederland 1919-1945. Periode A 1919-1930, I, 1 juli 1919-1 juli 1920* (Rijks Geschiedkundige Publication Grote Serie CLVI; 's-Gravenhage: Martinus Nijhoff, 1976, xcvii + 726 blz., f101,40, ISBN 90 247 1916 X); W. J. M. Klaassen en J. Woltring met medewerking van W. F. Renaud, ed., *Idem. Periode B 1931-1940, 1, 2 januari 1931-29 maart 1932* (*Idem* CXCI; *Idem*, 1985, lxxxi + 796 blz., f136,45, ISBN 90 689 000 3 X); A. F. Manning met medewerking van A. E. Kersten, ed., *Idem. Periode C 1940-1945, I, 10 mei 1940-31 oktober 1940* (*Idem* CLVII; *Idem*, 1976, xcv + 594 blz., f82,15, ISBN 90 247 1897 X).

Dit tijdschrift heeft een al lang openstaande rekening te voldoen. In 1976 verschenen de eerste delen betreffende de periode 1919-1930 en de periode 1940-1945 van de RGP-reeks bronnenuitgaven over de buitenlandse politiek van Nederland in het tijdvak 1919-1945. Terwijl de vervolgdelens wel in de kroniek werden aangekondigd, bleef aandacht voor die beide eerste delen tot nu toe achterwege. Ten onrechte. De verschijning van het eerste deel betreffende de periode 1931-1940 biedt een goede gelegenheid dit verzuim, voor zo ver dat nog kan, goed te maken. Meer dan om een samengevoegde bespreking van drie eerste delen zal het daarbij gaan om enkele opmerkingen over deze, aan de kenners natuurlijk al lang bekende, serie als geheel.

Voor de bestudering van de geschiedenis van de internationale betrekkingen in de negentiende en twintigste eeuw staan de onderzoekers diverse beroemde, zeer omvangrijke series bronnenpublicaties van verscheidene grote en kleine landen ter beschikking. Ook Nederland blaast zijn respectabele partij mee. Nadat al heel vroeg Colenbranders *Gedenkstukken* voor de eerste helft van de negentiende eeuw in zekere zin als zodanig konden gelden (al ging het daarin zeker niet uitsluitend om documenten over de buitenlandse politiek) verscheen in 1956 het eerste deel in een reeks, die het tijdvak 1848-1919 moest omvatten. Voor het tijdvak vanaf 1871 is deze reeks inmiddels voltooid. Van de jaren 1848-1870 verscheen alleen nog het eerste deel. In 1971 werd besloten ook de periode 1919-1945 aan te vatten. Het oorspronkelijke plan omvatte een onderverdeling in vier series: 1919-1930, 1931-1940, 1940-1945 en een aanvullende serie met documenten uit buitenlandse archieven. Inmiddels werd — zo leerde informatie bij het Bureau der rijkscommissie voor vaderlandse geschiedenis — tot een iets andere oplossing besloten. Aan de series A en B (1919-1930 en 1931-1940) zullen één of enkele delen met stukken uit buitenlandse archieven worden toegevoegd, terwijl dit soort stukken in de serie C (1940-1945) tussendoor worden opgenomen (dit geschiedde overigens nog niet in het eerste hier aan te kondigen deel). De officiële opdrachten werden in 1972 verstrekt: voor periode A aan J. Woltring; voor periode C aan A. F. Manning, die vanaf het begin A. E. Kersten als medewerker had. Kersten werd later officieel medebewerker. Voor periode B kon oorspronkelijk niemand gevonden worden. Dit verklaart ook het feit dat het eerste deel over die periode bijna tien jaar na de beide